

بحث و نظر

تحلیلی بر تجربه موفق خصوصی سازی در مجارستان

آقای دکتر ایستوان فوان کوویسک معاون وزارت صنایع و بازرگانی مجارستان در تاریخ ۱۳۷۲/۳/۹ در دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه سخنرانی جالبی در مورد خصوصی سازی در مجارستان ایراد کرد. ریاست این جلسه را آقای دکتر شهبابی مدیرکل دفتر مطالعات سیاسی وزارت امور خارجه بعهده داشت. سفیر و مستشار بازرگانی سفارت مجارستان و گروهی از شخصیتها و کارشناسان اقتصادی نیز در جلسه سخنرانی مذکور حضور یافته بودند.

با بیان آمار و ارقام بحث خود را گسترش داد. او گفت مجارستان کشور نسبتاً کوچکی است که فقط ۹۳ هزار کیلومتر مربع وسعت دارد و جمعیت آن حدود ۱۰ میلیون نفر میباشد. صادرات کشور ما سالانه نزدیک به ۱۱ میلیارد دلار است، ۶۰ درصد از مساحت مجارستان قابل

ناطق نخست به تشریح تجربیات و اهداف خصوصی سازی در مجارستان که در این زمینه جزء کشورهای موفق محسوب میشود پرداخت و

کشت است و از همین رو بخش کشاورزی و صنایع غذایی در مجارستان از اهمیت بسیاری برخوردار است. در گذشته یعنی

هنگامی که رژیم کمونیستی در مجارستان حکمفرما بود ۱۵۰۰ شرکت تعاونی کشاورزی، ۱۳۰۰ مزرعه دولتی و ۶۰ تا ۷۰ صنعت غذایی در این کشور وجود داشت. لیکن بطور کلی بعد از جنگ جهانی دوم صنعت ما بیشتر روی صنعت سنگین و صنایع شیمیائی متمرکز شد.

شروع برنامه خصوصی سازی

در سال ۱۹۹۰ با خروج نظامیان شوروی سابق از مجارستان، در کشور ما یک دولت ائتلافی روی کار آمد. این حکومت از ابتدا کار خصوصی سازی را جزء اهداف خود قرارداد. بر اساس برنامه ای که در آن زمان تنظیم شد مقرر گردید که بخش دولتی که تا آن زمان بین ۸۸ تا ۸۹ درصد کل موسسات تولیدی مجارستان را در اختیار داشت. سهم قابل ملاحظه‌ای از آنها را به بخش خصوصی واگذار کند. هدف این بود که در ۴ سال اول برنامه سهم بخش دولتی در فعالیتهای اقتصادی و مالکیت واحدهای صنعتی و تولیدی حداقل به ۵۵ درصد کاهش یابد.

عوامل تعیین کننده

در امر خصوصی سازی بطور کلی دو عامل اساسی نقش تعیین کننده دارند. یکی ترتیب و چگونگی واگذاری و انتقال و دیگری اینکه اصولاً چه کسی خریدار واحدهای عرضه شده خواهد بود.

بنظر ما در مجارستان برای عامل دوم سرمایه خارجی میباید نقش عمده‌ای میداشت زیرا که سرمایه‌های داخلی برای این امر کافی نبود.

بطور کلی پس اندازهای مردم بین ۳ تا ۵ میلیارد دلار ارزیابی میشد. البته یک سال قبل از سال ۱۹۹۰ نیز چند شرکت مختلط با شرکت سرمایه گذاران خارجی تشکیل شد. لیکن ما ابتدای برنامه خصوصی سازی را بطور رسمی همان سال ۱۹۹۰ میدانیم.

حدود خصوصی سازی

در مورد صنایعی که دولت به دلالی مایل بود در آنها صاحب نقش باشد اعم از اینکه کلاً در مالکیت دولت باقی بمانند و یا حداقل ۲۵ درصد سهام آنها را باضافه یک رأی داشته داشته باشد، برنامه‌ای تنظیم شد.

نتیجه برنامه خصوصی سازی در مجارستان تاکنون رضایت بخش بوده و حدود ۴/۵ میلیارد دلار سرمایه خارجی از طریق این برنامه وارد کشور شده است. عمده خریداران سهام واحدهای صنعتی مشمول قانون خصوصی سازی، کشورهای آلمان، ایتالیا، آمریکا، فرانسه، هلند و سوئد بوده‌اند. این رقم در شرایطی که مجارستان بلافاصله از یک اقتصاد کاملاً متمرکز در حال خروج بود، رقمی بسیار امید بخش تلقی میشود. وضع ما از این لحاظ از لهستان و چکسلواکی سابق نیز بهتر است. لازم است توضیح دهم که سرمایه‌های خارجی بیشتر در واحدهای بزرگ متمرکز شده است.

سرمایه‌های خارجی

دولت بمنظور پیشبرد این برنامه سعی کرده است از سرمایه‌های خارجی حمایت کند و مساعدتهای مالی لازم را بعمل آورد. سرمایه‌های خارجی که در جریان برنامه خصوصی سازی بکار افتد چنانچه از ۳۰ میلیون دلار یا ۵۰ درصد سهام واحدهای عرضه شده بیشتر باشد برای ۵ سال اول کاملاً از مالیات معافند و در دومین ۵ سال نیز ۶۰ درصد اینگونه سرمایه‌ها از مالیات معافند و برای ۴۰ درصد بقیه باید مالیات بپردازند.

خصوصی سازی تعاونی

در مجارستان علاوه بر تعاونی‌های کشاورزی که ذکر آن گذشت حدود ۸۰ تعاونی صنعتی هم

وجود داشته که دو سوم آنها در عمل خدماتی بوده و فقط یک سوم جنبه صنعتی دارند. به این شرکتها اجازه داده شد که خودشان را با "درمورد خصوصی سازی تصمیم بگیرند. اعم از اینکه سهام خود را به خریداران داخلی و یا شرکا خارجی واگذار کنند.

رشته‌های صنعتی

آقای دکتر ایستوان فوان کوویسک در دنباله سخنان خود افزود در مجارستان در مورد صنایع سنگین از نظر انرژی بسیار فقیر هستیم.

در مورد زغال سنگ ذخائر مافقر و کیفیت آن نامطلوب است و عمدتاً دارای ۶ تا ۸ هزار کیلوژول انرژی میباشد. ۳۰ میلیون تن دیگر زغال سنگ با کیفیت اندکی بهتر داریم. به این ترتیب ما امیدچندانی به جلب سرمایه‌های داخلی و خارجی در صنعت زغال سنگ نداریم. این رشته از صنایع تا ۳ سال آینده کارشان را برای مصارف داخلی انجام میدهند و پس از آن محکوم به تعطیل خواهند بود.

از نظر نفت و گاز، تولید نفت مجارستان فقط ۲ میلیون تن در سال و تولید گاز این کشور سالانه ۵ میلیارد مترمکعب است. در حالیکه ما سالانه ۵ میلیون تن نفت و ۶ میلیارد مترمکعب گاز اضافی احتیاج داریم. ما سابقاً این نیازها را از شوروی سابق برطرف میکردیم. اما اخیراً "میتوانیم تا ۲ میلیارد مترمکعب گاز از اروپای غربی وارد کنیم. در حال حاضر تأمین گاز مصرفی مردم توسط ۶ شرکت دولتی صورت میگیرد. احتیاج کشور به گاز خانگی سالانه ۲/۵ تا ۳ میلیارد مترمکعب است که در نظر داریم تولید و توزیع این قسمت از امور گاز را به بخش خصوصی واگذار کنیم. ما ناچار خواهیم بود که قیمت گاز شهری را ۴۰ تا ۵۰ درصد قیمت کنونی افزایش دهیم تا برای سرمایه‌گذاران، خرید سهام این رشته از صنعت انرژی سودآور گردد و در آنها انگیزه خرید سهام به وجود آید.

— در مورد نیروی برق در مجارستان ظرفیت تولید ۶۶۰۰ مگاوات است که ۹۰ درصد آن از داخل تأمین میشود. از ۳۳ میلیارد کیلووات مصرف ۴۰ درصد آن از تولیدات داخلی است که به وسیله یک نیروگاه هسته‌ای تأمین میشود و از ۶۰ درصد بقیه ۳۵ درصد از طریق استفاده از راکتورهای گازی و مازوف و ۲۵ درصد توسط راکتورهای سنگ کار می‌کنند. تولید بوکسیت مجارستان سابقاً "رقم قابل توجهی را تشکیل میداد. اخیراً "بلت بالا رفتن قیمت انرژی و کاهش ارزش سنگ بوکسیت قیمت و در نتیجه تولید کاهش یافته است. اینک در کشور ما سالانه فقط ۳۰ هزار تن بوکسیت تولید میشود. برای استحصال بوکسیت با اوکراین موافقتنامه کوتاه مدت داریم. با یک شرکت آمریکایی برای تبدیل و بهبود کیفیت ۱۰۰ هزار تن بوکسیت در حال مذاکره هستیم.

— در مورد صنایع شیمیایی ۲ مجتمع عظیم پتروشیمی داریم که پولی‌تیلن و پلی‌پروپیلن و ایزونیو ساید تولید می‌کنند. علاوه بر این کود شیمیایی و سموم کشاورزی را نیز تولید می‌کنند. این صنایع شیمیایی سالانه ۱۰ تا ۲۰۰ میلیون دلار صادرات دارند. ما قصد داریم آنها را نیز خصوصی کنیم که در بعضی قسمت‌ها این اقدام صورت گرفته است و پاره‌ای دیگر نیز آماده واگذاری است. همچنین دو واحد بزرگ شیمیایی دیگر داریم که یکی کودهای شیمیایی نیتروژنه، فسفره و آزته تولید میکند و دیگری رزین‌های مورد نیاز تولید میشود. در مورد این صنایع دولت فقط شرط میکند که بخش دولتی ۲۵ درصد سهام را به اضافه یک رأی داشته باشد تا بتواند در صورت لزوم در برنامه‌های تولید و تنظیم عرضه و تقاضا مداخله کند.

— صنایع داروسازی، در این رشته ۵ کارخانه

بزرگ داریم که یکی از آنها را یک سرمایه‌گذار خارجی خرید و ۴ کارخانه دیگر آماده تحویل است. باز هم در این رشته دولت ۲۵ درصد سهام استراتژیک را به اضافه یک رأی برای خود حفظ میکند. ارزش هر کدام از این واحدها ۱۰۰ میلیون دلار است.

فروش شعبه‌های شرکتها

— گروه دیگر، شرکت‌هایی هستند که خصوصیت آنها این است که هر کدام یک مرکز قدرتمند و چندین شعبه دارند که این شعبه‌ها بطور مستقل عمل میکنند. مثلاً "بعضی از شعبات اینگونه شرکتها رأی" و واگذار شده که پابخش خصوصی آنها را خریده، یا کارگران و مدیران همان واحدها و یا ترکیبی از هر سه.

— در زمینه صنایع مخابرات، بزرگترین واحد در این زمینه را یک بانک و تعدادی سرمایه‌گذار خصوصی خریدند. نظر ما این است که خصوصی سازی را در زمینه تولید واگن‌های راه آهن، تعمیرگاههای کوچک و متوسط کشتی‌ها، کاغذسازی و نساجی نیز تعمیم دهیم.

— درباره واحدهای کوچک تجاری در گذشته ۱۰ هزار واحدهای تجاری داخلی وجود داشت که شامل انواع مؤسسات خدماتی مانند مؤسسات عرضه‌کننده مواد غذایی، رستورانها، تعمیرگاهها و نظایر آنها میشد. بیشتر این واحدهای تجاری کوچک را مجارستانها خریداری کردند. دولت از سرمایه‌گذاران کوچک از طریق اعطای وام و مساعده با شرایط آسان برای خرید این واحدها حمایت کرد. بطور تقریب ۳۰۰ تا ۴۰۰ میلیون دلار وام با بهره کم پرداخت شده که باز پرداخت آن ۳ سال پس از خرید واحد شروع میشود و مدت باز پرداخت این واحدها ۱۰ تا ۱۵ سال است.

در صنعت نساجی

— در مورد صنایع نساجی، این صنایع که

در مجارستان دارای اهمیت ویژه‌ای است در گذشته از طریق بازرگانی متقابل با کشورهای عضو کومکون کار میکردند و بیشتر محصولات خود را صادر مینمودند و به این ترتیب دارای خصلت صادراتی بودند. اما اینک مجبورند بر اساس سفارشات برای شرکتهای داخلی کار کنند.

— در زمینه جهانگردی و هتلداری، هتل‌های بزرگ بوداپست را خارجیها خریداری کردند و هتل‌های کوچک را بیشتر مجارستانها خریدند. بطور کلی جهانگردی یکی از منابع عمده درآمد مجارستان است و این کشور جاذبه‌های دیدنی برای توریست‌ها به اندازه کافی دارد.

نقدی بر خصوصی سازی

آقای دکتر ایستوان فوان کوویسک درخاتمه گفت من باید در عین حال انتقاداتی را که بر برنامه خصوصی سازی مجارستان وارد است. عنوان کنم. از آن جمله چون ما مجبور بودیم بسیار سریع عمل کنیم طبعاً "مرتکب اشتباهات هم شدیم. مثلاً در مورد کارخانه یخچال سازی و یا صنایع کاغذ سازی این اشتباه را کردیم که یکجا آنها را به سرمایه‌گذار خارجی فروختیم و طبعاً "این صنایع در دست سرمایه‌گذار خارجی یک نوع انحصار به وجود آورد. برای واحدهای کوچک و لوازم یکی سازی چنین امری ممکن است خطرناک باشد یعنی صاحب کارخانه اصلی ممکن است واردات لوازم یدکی را افزایش دهد و یا سطح تولید را پائین آورد تا قیمت واحد محصول را بالا ببرد و این هر دو از نظر اقتصاد ملی درخور انتقاد است.

مقاومتها

پس از پایان سخنان آقای دکتر ایستوان فوان کوویسک که با کف زدن حضار مورد تأیید قرار

گرفت، پرسش و پاسخ بعمل آمد که طی آن بسیاری از نکات مبهم در برنامه خصوصی سازی مجارستان روشن گردید. از جمله مدیر مرکز تحقیقات اتاق ایران پرسید از آنجا که در جمهوری اسلامی ایران نیز برنامه خصوصی سازی به مورد اجراء گذاشته شده و ما نیز کم و بیش راهی را دنبال میکنیم که دیگر کشورها در این زمینه اتخاذ کرده اند. خواهشمند است توضیح دهید که آیا در مجارستان در جریان خصوصی سازی از طرف مقامات رسمی، نیمه رسمی، مدیران، متخصصین و کارکنان واحدهای مشمول خصوصی سازی مقاومتی مشاهده میشود یا نه و به طور کلی جریان امر از این نقطه نظر چگونه است؟

آقای دکتر ایستوان در پاسخ گفت در مجارستان مقاومتی به آن صورت که در بسیاری از کشورها صورت گرفته و باهنگام مشاهده نمیکنیم. علت هم این است که یک سازمان مستقل ما مور اجرای برنامه خصوصی سازی شده است که زیر نظر هیچ کدام از وزارتخانهها نبوده و مستقلاً عمل میکند و نشان داده است که بعنوان یک تاجر خصوصی کار خود را به خوبی انجام میدهد. وزارتخانهها ضرورت خصوصی سازی را دریافته اند و عملاً مقاومت مهمی در برابر آن انجام نمی دهند. تنها گاهی در روشهای اجرائی خصوصی سازی اختلاف نظرهایی پیش می آید و آن هم با گفتگو حل میشود. مقاومت بیشتر از سوی مدیران واحدهاست. چون گاهی بعضی از این شرکتها مدیران شان قبلاً با یک طرف خارجی تماس تجاری داشته اند و طبعاً متمایل بودند شرکت بدست همان طرفها بیفتد. لیکن نظر عمومی این است که باید رقابتی هم باشد و شرکتهای دیگر نیز پیشنهادات خود را بدهند تا از یک طرف بهترین پیشنهادات مورد توجه قرار گیرد و از سوی دیگر انحصار هم پیش نیاید.

از طرف دیگر ما در مجارستان قبلاً شرکتهای بزرگ و بسیار تمرکز یافته داشتیم که از یک مرکز و چند شعبه متشکل شده اند. ما خصوصی سازی را اول از شعبه های آنها شروع کرده ایم و

نیز از موفق ترین آن شعب طبیعی است که سدیران در این زمینه نگران بودمانند که اگر واحدهای بسیار موفق اول فروش رود بقیه شعب در فروش سهام خود با مشکل مواجه شوند و از این رو مقاومتی نشان دادند.

بعلاوه هم شرکتها و هم مجلس میخواستند جریان خصوصی سازی بیشتر علنی باشد و به عموم مردم اعلام شود که تحت چه شرایطی خصوصی سازی را انجام میدهند و چه شرائطی برای حفظ محیط زیست یا سطح اشتغال یا قیمت فروش را باید در نظر داشته باشند. طبعاً در این زمینهها نیز مقاومتی مشاهده میشود. همچنین مردم در بعضی زمینها در برابر مساله خصوصی سازی از خود مقاومت نشان دادند. مثلاً "گانه تولید کنندگان پرسیدمانند که با اجراء برنامه خصوصی سازی محصولات آنها را چه کسی خواهد خرید و احتمالاً شاید مجبور شوند مواد اولیه را از خارج وارد کنند.

گاهی کارگران کارخانه در برابر این جریان از خود مقاومت نشان داده اند. گاه کارگران می ترسیدند که جزء کارگران زائد قرار گیرند و کارشان را از دست دهند و گاه نگران بودند که کارخانه از تولید خود بکاهد و یا تولید خود را قطع کند و در این صورت بازهم با بیکاری و یا پائین آمدن دستمزدها و با افزایش نیافتن دستمزدها به حد مورد انتظار روبرو شوند که در این مورد اخیر نگرانی آنها بی مورد هم نبوده است و بطور کلی دستمزدها حدود ۳۰ درصد افزایش یافته است نه صد درصد. که مورد تقاضای کارگران بوده است.

کاهش تولیدات نساجی

نماینده اتاق همچنین پرسید: در مورد صنایع نساجی عنوان فرمودید که این صنایع خلصت صادراتی خود را از دست دادند و اینک

بر اساس سفارشات داخلی کار میکنند. ممکن است بگوئید به دلیل تغییر این سیاست تولید چند درصد افت تولید در این رشته داشته اید؟

آقای دکتر ایستوان گفت متأسفانه افت تولید در این رشته قابل ملاحظه بوده است. مثلاً صنایع تولید منسوجات نخی ۳۰ تا ۴۰ درصد کاهش تولید داشته اند. کاهش تولید در مورد الیاف مصنوعی حدود ۳۰ تا ۴۰ درصد بوده است. در مورد الیاف ابریشم مصنوعی ۴۰ تا ۵۰ درصد افت تولید داشته ایم. تولید الیافهای آماده ۵۰ درصد کاهش یافته است. در مورد تولیدات تریکو بازار مجارستان با رقابت بسیار شدید محصولات رومانی، لهستان، چک و اسلواکی روبرو است و واردات بسیار از این کشورها طبعاً سطح استحصال داخلی را تنزل داده است.

اشتغال و دستمزد

یکی از حاضران در جلسه پرسید تأثیرات خصوصی سازی در مجارستان از نظر اشتغال و دستمزد چگونه است؟

ناطق پاسخ داد سرمایه گذاران خارجی همواره قبل از خرید واحدهای مشمول قانون خصوصی سازی اعلام کرده اند که به درصدی از کارگران احتیاج خواهند داشت و طبعاً این مسأله سبب کاهش سطح اشتغال شده است. در مورد مدیریت رده بالا ارزیابی مثبت بوده است. چوی بسیاری از مهندسی و تکنسینهای مجارستانی در کار خود ابقاء شدند و فرصت یافتند تا با تکنولوژی خارجی آشنائی بیشتری پیدا کنند. گاهی وقتی صد درصد سهام توسط خریدار خارجی تملک شده بود ملاحظه کردیم روشهای کاملاً جدیدی بکار می برند. مثلاً در مورد واردات قطعات یدکی یا مواد اولیه و واسطه دست و دلوازی نشان میدهند که این خود بر منابع ارزی مافشار واردی کند. گاهی با ایجاد یک نوع انحصار یا شبه انحصار تولید را کاهش می دادند و سبب بالا رفتن قیمتتها می شدند. ما می باید در بازار رقابت را تشویق می کردیم و

که بودجه بخش آموزشی از طرف دولت تأمین میشود در آینده نزدیک هم این وضع حفظ خواهد شد ولیکن شاید در ظرف ۵ تا ۱۰ سال آینده در این بخش نیز اجازه فعالیت به بخش خصوصی داده شود. در مورد بهداشت بسیاری از داورخانهها و واردات و توزیع داروهای خصوصی خواهد شد. لیکن از آنجا که دولت مسئول تأمین بهداشت عمومی است حداقل ۲۵ درصد از سهام خود را حفظ می کند. فعلاً "بیمارستانها در دست بخش دولتی باقی می ماند. ناطق افزود فهرست شرکتیهایی که خصوصی سازی نمی شوند تهیه شده است. این فهرست در قسمت بازرگانی سفارت مجارستان در تهران نیز موجود است و علاقمندان می توانند آنرا دریافت کنند.

در مورد مدارس اقلیتها، مدارس مصادره شده پس از جنگ به صاحبانشان بازگردانده خواهد شد و آنها می توانند آموزش خصوصی را برپایه اصول اعتقادی خود انجام دهند. این جلسه سخنرانی در ساعت ۱۲/۳۰ دقیقه پایان یافت. ■

از ایجاد انحصار جلوگیری می نمودیم. به این ترتیب به این نتیجه رسیدیم که باید شرکتهای مشترک یا شرکتهای کاملاً خصوصی مجارستانی هم در جوار شرکتهای خارجی وجود داشته باشند تا بتوانند با یکدیگر رقابت کنند.

تورم ناشی از خصوصی سازی

یکی دیگر از حاضران پرسید، میزان تورم در مجارستان از بعد از اجرای برنامه خصوصی سازی چند درصد بوده است؟

آقای دکتر ایستوان در پاسخ گفت طرف دو سه سال گذشته ما سالانه حدود ۲۵ تا ۳۰ درصد تورم داشته ام که فقط ۶ تا ۷ درصد آن ناشی از اعمال برنامه خصوصی سازی بوده و آنهم مربوط به آن قسمت میشود که برنامه بطور صحیح و اصولی اجراء نشده، مثلاً سبب افزایش واردات، کاهش تولید، توسعه بیکاری نهایتاً ترقی قیمتها شده است. ناطق گفت در اینجا بد نیست من به چند نکته در مورد خصوصی سازی در اروپای مرکزی و اروپای شرقی اشاره کنم. بسیاری از این کشورها بازارهای خود را در کشورهای توسعه نیافته تأخذ زیادی از دست داده اند و با کمبود سرمایه روبرو هستند. در بعضی زمینهها جنبه های اخلاقی و تأثیر اجتماعی خصوصی سازی تأثیرات نامطلوبی برجای گذاشته و پاره های تشنجات اجتماعی به وجود آورده است. پرسیده شد چه رشته هایی مشمول خصوصی سازی میشود؟

ناطق توضیح داد حمل و نقل زمینی کاملاً خصوصی سازی میشود. در مورد راه آهن حمل و نقل هوایی دولت نفوذ خود را در این رشته ها حفظ می کند. در مورد آموزش و پرورش از آنجا

توضیح

در شماره فروردین ماه - در گزارش مسائل و مشکلات پرداخت مالیات فروش در بازار مشترک - در صفحه ۹ بدنبال عبارت "سرکسولگری جمهوری اسلامی ایران"، عبارت "در فرانکفورت" از قلم افتاده است توضیح آنکه گزارش مذکور با استناد به گزارش سرکسولگری جمهوری اسلامی ایران در فرانکفورت تهیه شده است که از طریق دفتر هماهنگیهای اقتصادی و استراتژیک وزارت امور خارجه در اختیار "نامه اتاق بازرگانی" قرار گرفته بود.

هیأت تحریریه